

TIMMESØBJERG

KULTURARV I DANMARK

En skjult borg

Godt gemt i Klinteskovene, på toppen af en stejl bakke, ligger borgen Timmesøbjerg. Borgen har været brugt i flere af oldtidens perioder. I dag kan man stadig se de volde og voldgrave, som har skullet beskytte den lokale befolkning mod en hærgende og plyndrende fjende. Den 113 meter høje bakkeknoled har givet et godt udsyn over det omgivende landskab, og borgen har sikkert været brugt i forbindelse med angreb fra havet.

Det østlige Møn er i øvrigt særdeles rigt på fortidsminder. I Klinteskovene findes en af landets højeste koncentrationer af gravhøje fra slutningen af bronzealderen. Syd for Klinteskovene er der spor efter mange bopladser fra slutningen af bondestenalderen. I kystskoven Busene Have findes talrige gravhøje,stensætninger samt rige skattefund fra yngre bronzealder og vikingetid.

A hidden fort

Tucked away in Klinteskovene, in the woods, on the top of a steep hill, is Timmesøbjerg. This fort was in use in several prehistoric periods. Today, one can still see the embankments and moats that would have protected the local inhabitants against marauding and pillaging enemies. The 113-metre high hill would have provided a good view across the surrounding landscape, and the fort was probably used as a defence against assault from the sea.

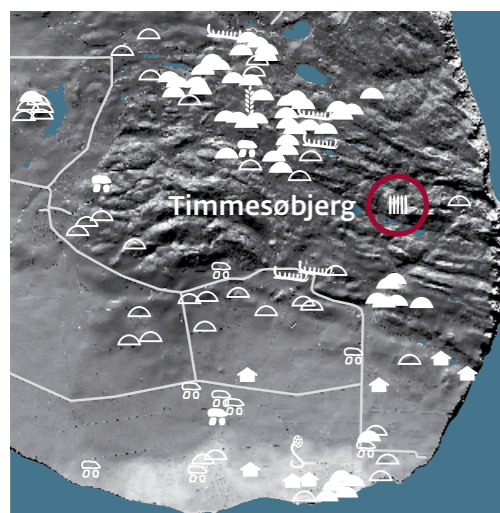
Eastern Møn is generally rich in ancient monuments. The Klinteskovene woodland contains one of Denmark's highest concentrations of barrows from the Late Bronze Age. South of Klinteskovene are the traces of many settlements from the Late Neolithic. In the coastal forest of Busene Have are countless barrows, stone settings and rich treasure finds from the Late Bronze Age and the Viking Age.

Eine versteckte Burg

Verborgen im Wald Klinteskovene auf der Kuppe eines steilen Hügels liegt die Burg Timmesøbjerg. Sie wurde in vorgeschichtlicher Zeit in mehreren Perioden genutzt. Noch heute sind die Wälle und Gräben zu sehen, die die örtliche Bevölkerung vor einem plündernden und brandschatzenden Feind schützen sollten. Der 113 m hohe Hügel ermöglichte einen guten Ausblick über die umgebende Landschaft. Die Burg wurde sicher bei Angriffen von See her genutzt.

Der östliche Teil der Insel Møn ist im Übrigen ausgesprochen reich an vorgeschichtlichen Denkmälern. Der Wald Klinteskovene hat eine der höchsten Konzentrationen von Grabhügeln vom Ende der Bronzezeit in ganz Dänemark. Südlich von Klinteskovene wurden Spuren vieler Siedlungen aus der späten Bauernsteinzeit gefunden. Im Küstenwald Busene Have gibt es zahlreiche Grabhügel, Steinsetzungen sowie reiche Schatzfunde aus der späten Bronzezeit und der Wikingerzeit.

COPYRIGHT: GEODATASTYRELSEN

Østmøn var tæt befolket i oldtiden. I skovene er gravhøje fra stenalder (☪, ☪) og bronzealder (⌒, ⌒). Skoven gemmer spor efter oldtidens marker (🌾) og helleristninger (🗿). Mange spor efter bopladser (🏠) og rige skattefund (💰) viser, at det var et rigt område.

MYSTISK BORG

150 meter inde i skoven finder du et af Danmarks mest mystiske fortidsminder. Følg stien og skiltene, der leder dig på rette vej.

FÅ MERE VIDEN

Danmarks
Oldtid i
Landskabet

Fortællinger
fra Fortiden

NFC

Østmøns rigdom

På Østmøn er der mange fortidsminder fra oldtiden – grave, bopladser og offersteder lå tæt på hinanden. Der kendes omkring 160 bevarede og 60 forsvundne gravhøje fra bronzealderen på det østlige Møn, men der er også rige fund fra især stenalder og vikingetid.

En del af årsagen til Østmøns rigdom i oldtiden skal findes i områdets naturlige ressourcer. De frilagte kridtlag i Møns klint er en af Nordeuropas bedste kilder til flint af høj kvalitet. Flinten var gennem yngre stenalder og bronzealder en af de vigtigste ressourcer, og allerede i oldtiden kunne flinten eksporteres til fjerne egne.

I Klinteskoven ligger den forhistoriske borg, Timmesøbjerg, der viser, at velstanden også førte ufredstider med sig. Borgen ligger på en stejl bakke, og i dag kan man stadig se de imponerende forsvarsværker.

The riches of eastern Møn

Eastern Møn contains many monuments from ancient times – tombs, settlements and places of sacrifice were located close together. There are around 160 surviving barrows dating from the Bronze Age on eastern Møn, and another 60 are known to have existed. Also rich finds from the Stone Age and the Viking Age have been found in the area.

One reason for eastern Møn's prosperity in ancient times was its natural resources. The exposed chalky layers of the cliff known as Møns klint constitute one of Northern Europe's best sources of high-grade flintstone. Through the Late Stone Age and Bronze Age, flint was one of the most important commodities, and even in ancient times was exported to remote regions.

The Klinteskoven woodland contains the prehistoric fort, Timmesøbjerg, which testifies to the fact that prosperity also brought unrest. The fort is situated on a steep hill, and its impressive fortifications are still visible today.

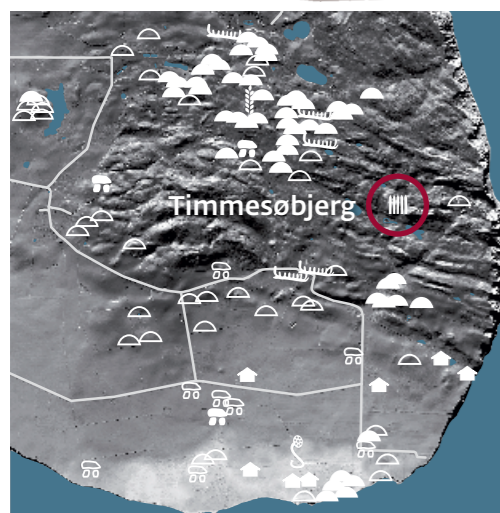

Die Reichtümer von Ost-Møn

Auf Ost-Møn gibt es zahlreiche vorgeschichtliche Denkmäler – Gräber, Siedlungen und Opferplätze lagen dicht an dicht. Es sind etwa 160 erhaltene und 60 verschwundene Grabhügel aus der Bronzezeit im östlichen Teil der Insel Møn bekannt. Daneben wurden auch reiche Funde aus insbesondere der Steinzeit und der Wikingerzeit gemacht.

Eine der Ursachen für den Reichtum von Ost-Møn sind die natürlichen Ressourcen des Gebiets. Die freigelegten Kreideschichten der Steilküste Møns Klint sind eine der besten Fundstätten von hochwertigem Feuerstein in ganz Nordeuropa. Der Feuerstein war in der späten Steinzeit und in der Bronzezeit eine der wichtigsten Ressourcen. Bereits in vorgeschichtlicher Zeit wurde er weithin exportiert.

Im Wald Klinteskoven liegt die vorgeschichtliche Burg Timmesøbjerg, die zeigt, dass der Wohlstand auch Neid und Zwist auslöste. Die Burg liegt auf einem steilen Hügel. Noch heute sind die eindrucksvollen Verteidigungswerke zu sehen.

COPYRIGHT: GEODATASTYRELSEN

Østmøn var tæt befolket i oldtiden. I skovene er gravhøje fra stenalder (☪, ☪) og bronzealder (⌒, ⌒). Skoven gemmer spor efter oldtidens marker (🌾) og helleristninger (🗿). Mange spor efter bopladser (🏠) og rige skattefund (💰) viser, at det var et rigt område.

MYSTISK BORG

150 meter inde i skoven finder du et af Danmarks mest mystiske fortidsminder. Følg stien og skiltene, der leder dig på rette vej.

FÅ MERE VIDEN

Danmarks
Oldtid i
Landskabet

Fortællinger
fra Fortiden

NFC

En gådefuld borg

Forsvarsværket på Timmesøbjerg består, ud over de stejle sider på bjerget, af et system med tre volde og voldgrave. Udgravninger har vist, at der har stået træpalisader på voldene. Alt i alt har det været et effektivt værn mod angribende fjender. Inden for voldene lå der mange runde sten, der kan være samlet til at bruge som kasteskyts under en belejring.

Hvornår Timmesøbjerg blev opført er en gåde. Det eneste, der er fundet på borgen, er en bronzeskive fra slutningen af bondestenalderen. Trækul i en af voldgravene er C-14 dateret til yngre bronzealder, men lignende forsvarsværker kendes ikke fra denne tid i Danmark. Måske har borgen også været brugt til forsvar mod vendiske pirater, der hærgede Østersøens kystegne i starten af middelalderen. Det mest sandsynlige er, at Timmesøbjerg har været brugt i flere perioder.

A mysterious fort

The fortifications of Timmesøbjerg fort consist, aside from the steep sides of the hill, of a system of three embankments and moats. Excavations have revealed that the embankments were protected by wooden palisades. All told, this would have provided effective defences against enemy attack. Inside the embankments were many large round rocks, which may have been collected for use in slingshots in a siege.

The time of Timmesøbjerg's construction remains a mystery. The only artefact found at the fort is a bronze disc from the Late Neolithic. Charcoal from one of the moats has been carbon-dated to the Late Bronze Age, but we know of no other fortification of this type in this period. Perhaps the fort was also used for defence against the Wendish pirates who attacked the Baltic Sea coasts in the Early Middle Ages. In all likelihood, Timmesøbjerg was used continuously over several eras.

Eine rätselhafte Burg

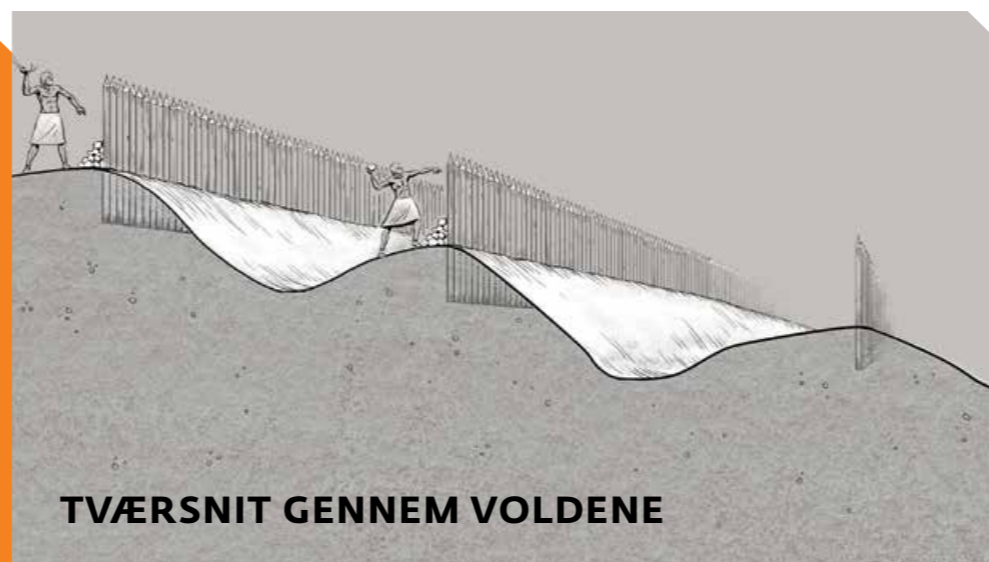
Die Verteidigungswerke auf Timmesøbjerg bestehen neben den steilen Hängen aus einem System von drei Wällen und Gräben. Ausgrabungen haben ergeben, dass vor den Wällen hölzerne Palisaden standen. Insgesamt bildeten sie einen wirksamen Schutz gegen angreifende Feinde. Innerhalb der Wälle lagen viele runde Steine, die vielleicht als Wurfgeschosse bei einer Belagerung benutzt wurden.

Wann Timmesøbjerg errichtet wurde, ist ein Rätsel. Der einzige Fund aus der Burg ist eine Bronzescheibe vom Ende der Bauernsteinzeit. Holzkohle in einem der Gräben wurde durch die C-14-Methode auf die späte Bronzezeit datiert. Aus dieser Zeit sind jedoch keine ähnlichen Befestigungen in Dänemark bekannt. Vielleicht diente die Burg auch zur Verteidigung gegen wendische Piraten, die die Ostsee im frühen Mittelalter unsicher machten. Am wahrscheinlichsten ist, dass Timmesøbjerg während mehrerer Perioden genutzt wurde.

STENALDERSOL

Bronzens sammensætning peger på, at skiven stammer fra slutningen af bondestenalderen. På skiven er der indhamret buler i et mønster, der ligner et solkors. Solkoret var et almindeligt symbol i oldtiden.

TVÆRSNIT GENNEM VOLDENE

Udgravninger på Timmesøbjerg viste, at der er bygget hele tre volde omkring baketoppen. Stolpehuller viser, at der har stået en palisade på hver vold. Borgen har været godt beskyttet.

Naturligt forsvar

Timmesøbjerg er en stejl bakketop, der rejser sig 113 meter over havet. På bakkens ene side ses sporene af et forhistorisk borganlæg.

Borgen ligger på et taktisk godt sted i det kuperede terræn. De fleste af bakkens sider er så stejle, at den har været vanskelig at angribe – og på det fladeste stykke har der været opført tre rækker palisader med voldgrave foran. Anlægget har fungeret som en tilflugtsborg, hvor egnens befolkning har kunnet søge beskyttelse, når en fjende nærmede sig.

De markante bakker blev skabt under istiden, hvor is presede sig ind fra Østersøen. Gletsjernes store pres foldede landskabet. Denne del af Klinteskoven har nok ikke været velegnet til beboelse i oldtiden, da det har været svært at dyrke det kuperede terræn. Til gengæld har de stejle bakker været nemme at forsvare.

Natural defences

Timmesøbjerg is a steep hilltop, 113 meters above sea level. One side of the hill contains the traces of a prehistoric fort and fortifications.

The fort enjoys a tactical site in the rolling landscape. Most of the sides of the hill are so steep that ascent and assault would have been difficult – and on the most level stretch, there were originally three rows of palisades with moats in front. The complex served as a stronghold to which inhabitants of the region could retreat for protection against an advancing enemy.

The dramatic hills were created during the Ice Age, as the ice was forced inland from the Baltic Sea. The landscape was folded under massive glacial pressure. This part of Klinteskoven is unlikely to have been suitable for settlement in ancient times, as the hilly land would have been difficult to cultivate. On the other hand, it was easy to defend.

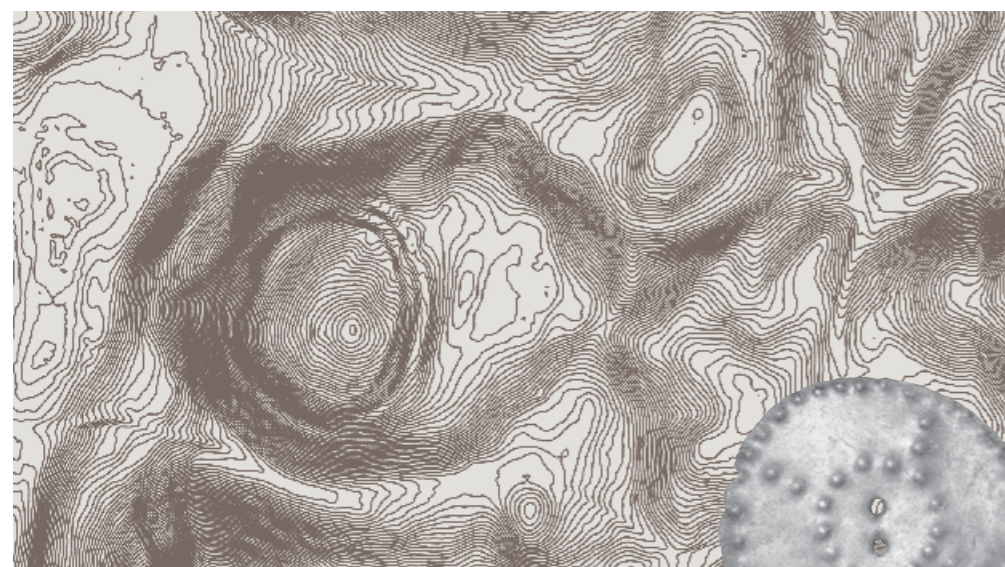

Natürliche Verteidigung

Der Timmesøbjerg ist eine steile Hügelkuppe, die 113 m über das Meer aufragt. An der einen Seite des Hügels sind die Spuren einer vorgeschichtlichen Burganlage zu sehen.

Die Burg ist in dem hügeligen Gelände taktisch gut platziert. Die meisten Hänge des Hügels sind so steil, dass die Burg nur schwer angreifbar war – und auf dem flachsten Stück wurden drei Palisadenreihen mit Gräben davor angelegt. Die Anlage diente als Fluchtburg, in der die Bevölkerung der Umgebung Schutz vor anrückenden Feinden fand.

Die markanten Hügel entstanden während der Eiszeit, als sich das Eis von der Ostsee her vorschob. Der hohe Druck der Gletscher faltete die Landschaft auf. Dieser Teil von Klinteskoven eignete sich in vorgeschichtlicher Zeit wohl kaum für eine Besiedlung, da das hügelige Gelände nur schwer zu kultivieren war. Dafür war es jedoch leicht zu verteidigen.

BORGEN PÅ BJERGET

På opmålinger af landskabet træder borgen tydeligt frem. Omkring den højeste bakketop løber tre volde. Foran voldene ligger et skarpt afgrænset plateau. Undersøgelser viser, at plateauet sandsynligvis også har indgået i borgen.

FLINTRESSOURCER

Kridtet i Møns klint er skabt for 70 millioner år siden. Under sidste istid skubbede isen kridtet sammen og skabte landskabet, som det ser ud i dag. I kridtlagene er kiselvampe omdannet til flint, som har været en vigtig ressource i oldtiden.

TIMMESØBJERG

KULTURARV I DANMARK

Inden for palisaderne er fundet samlinger af sten i størrelsen 5 til 40 cm. Stenene har været perfekte til kasteskyts og er et tydeligt tegn på, at borgen har været under angreb mindst én gang. Hvem der gemte sig indenfor voldene eller hvem der angreb, ved vi dog ikke.

TIDSLINJE

1400 f.Kr. Vi kender ikke det nøjagtige antal, men i løbet af 5-600 år byggede man omkring 20.000 gravhøje i Danmark.

1400 f.Kr. Solvognen fra Trundholm blev ofret i mosen. Det er en enestående figur, som måske gengiver ideen om, at solen blev kørt hen over himlen.

1950 Bronzealderens lur er brugt i nutiden som kvalitetsstempel for smør.

2000

1500

1000

500

0

500

1000

1500

2000

1600 f.Kr. Med centrum i Mykene i Grækenland fandtes en rig og berejst bronzealdercivilisation. Den berømte løveport er indgang til borgen.

1330 f.Kr. Tutankhamon var en ægyptisk drengeskonge, der regerede fra 1333-1323. Hans grav var fantastisk rigt udsmykket og den blev fundet næsten urørt i 1922.

700-500 f.Kr. Lurerne blev ofret parvis. Deres toner er mørke rungende naturtoner, som har lydt ved ceremonier og fester. De fleste lurer er fundet i Danmark.

1935 De fantastiske genstande fra bronzealderen kan ses som symboler på en storslået kultur. Derfor blev de f.eks. brugt i nazisternes propaganda.

